

GYAKORLÓ ÉPÍTÉSZET – EGYETEMI GYAKORLAT

Egyéni kutatás

Kun Tamás, BME Építőművészeti Doktori Iskola, 2015 ősz

Témavezető: Nagy Iván DLA

ABSZTRAKT

A probléma: laza reláció a 21. századi építész szakmagyakorlás és az építészeti oktatás között. Ez a szakadék több olvasattal bír. Említhetjük az általános érvényű, kommunikációs, illetve figyelemmel kapcsolatos jelenségeket, tapasztalatokat, ami a generációs korszakváltással van kapcsolatban. Másrészt, ami talán a gyakorló építész tervezői látókörünkben leginkább gyűrűződő jelenség: tapasztalható egy szakmai gyakorlati hiányérzet, részbeli, eseti megalapozatlanság, legfőképpen a gazdasági, társadalmi és építészeti alapértékek relációjában. Jelen gondolatmenet ennek a hiánynak a forrását, gyakorlati okait, elemeit keresi. Ennek kifejtésre és továbbgondolására nyújt általam érdekesnek talált alapot a zürichi ETH professzor Dietmar Eberle: *From city to house – A design theory c.* könyve. A modern építészetből kiindulva a globális háttér folyamatokat elemezve a reakció: az oktatói munka kifejtése a téma, mely téma aktuális a BME építészképzésének és lehetséges oktatási szegmenseinek szempontjából is. Véleményem szerint a tantárgy struktúrák kialakításakor a felvázolt szemlélet, és naprakész, gyakorló építészeti hozzáállás egyfajta hangsúlyként, pólusként szerepelhet.

Detroit, Michigan Színház

„Hogy az alapvető elgondolás láthatóvá váljék a számos átalakulás után, és az egységes egészet tudjon alkotni mind saját magával, mind a környezettel; ebben rejlik az építészet nagy titka.”¹

1. RÖVID ISMERTETÉS

A szerző egy szisztematikus kurzus felépítését ismerteti, több éves tapasztalat és kutatómunka eredményeképpen. A komplex, összetett tervezői feladatok átlátására egy lépésről – lépésre elmélyülő és állandóan ismétlődő, a fenntarthatóság köré is fonódó gyakorlat segíti a hallgatókat. Az építészet tanulhatóságát a 'racionális, intelligens és átlátható' logika segíti, ezzel a kurzus köztes irányt, egyensúlyt tart az 'építészet művészet' – 'alkalmazott mérnöki munka' kérdéskörben. A kurzuson mindkét oldal egyenlő hangsúllyal szerepel. A szerző a felvezető fejezetekben az említett komplex feladatokat tárgyalja a mai általános társadalmi és gazdasági értékrend tükrében, és ezek közül kiemelve a fenntarthatóságot, annak valós építészeti értékvonatkozásait tesz javaslatot egy átfogóbb gondolkozásra, egy rétegzettebb alaptudás átadására. Ez a tudás vélhetően a következő 10-15 évben bontakozik majd ki.

2. ÚJ KIHÍVÁSOK A GYAKORLÓ ÉPÍTÉSZETBEN

2.1 [EBERLE, FRAMPTON: ESSAY, UNTIMELY REFLECTIONS ON THE ROLE OF THE PROGRAMME](#)

Ezeket a sorokat Kenneth Frampton idézte a drezdai opreájáról is híres Gottfried Sempertől, és helyet kapott Dietmar Eberle oktatási teóriáról szóló könyvében. Az apropó az építészet helyzete egyrészt a mai – média - társadalomban, másrészt az oktatásban. Az idézett mondat súlya az átalakulás. Azon külső behatások eredménye ez, melyek a tervezést formálják, de minden építésznek saját feladata értelmezni, szelektálni, rendszerezni, implementálni azokat.

2.2 TU WIEN

Eberle a TU Wien diákja volt. Ez az egyetem küldetésnyilatkozatát olvasva válik érdekessé: „... oktatóként támogatjuk diákjainkat hogy új feladatokat körvonalazzanak, és ezekre a kihívásokra, melyek talán jelen látóhatárunkon túl fekszenek, új megoldásokat dolgozzanak ki, ebben segít minket tapasztalati úton nyert szakmai kompetenciánk. Erre a vállalkozásra a fiatalok optimizmusa és motivációja a legértékesebb erőforrás. Azok, akik rendelkeznek a szükséges érdeklődéssel és energiával az összetett kihívásokhoz, megtalálják céljukat a mi építész képzésünkön.” Két vonatkozás tűnik érdekesnek: egyrészt az új iránti érdeklődés, tehát az oktatás gyakorló építészeti perspektívához való közelítése, nevezhetjük naprakész témafelvetésnek. Másrészt az erőforrások fontossága, és a szó hangsúlya. Itt az utánpótlásképzés kapcsán merül fel, de Eberle oktatási könyvében külön témaként megjelenik a gyakorló építészek számára ismeretes aktuális téma, az erőforrások kezelése, és ez képzésének egy alappillére is adja.

2.3 EBERLE: RESOURCE MANAGEMENT AS A TEMPORAL DIMENSION

Eberle az erőforrás kezelést az építészeti alkotás kérdésében tárgyalja. Az elérhető cél a valós fenntarthatóságot szolgálja. Napjainkban az építészek többsége a felhasznált anyagok, szerkezetek, termékek, illetve ezekhez társított különböző energia fogyasztási rendszerek egyvelegéből nyer ki kedvezőbb mutatókat. Az építészet, az építés drága. Ez az építés ugyanakkor az épület teljes életciklusára vetítve csak egy rövid fejezet, illetve annak kéne lennie. A fenti hozzáállásokat is számba véve, a születő épületekről a szakma 30-35 éves élettartammal számol. Így a felsorolt energetikai befektetések a jövő generációi számára nem jelentenek kiutat, értéktelenné válnak. Az is nyilvánvaló, hogy az épületek harminc évenkénti teljes renovációja általánosságban nem megvalósítható. Eberle ezért a fenntarthatóságot az épülethasználat és a szépség irányából – látszólagos kontrasztjából közelíti meg. A mindenki számára eltérő módon értelmezett, de az átütő erejű szépség az – „kulturális dimenzió”, ami a mindenkori társadalmaktól függetlenül egy épületnek, szerkezetnek hosszú élettartamot szavatol. A használat, a pillanatnyi funkció a tapasztalat szerint maximum húsz évre tehető. Az alapvető szerkezetek ugyanakkor száz év felett is teljesíthetnek. Ha a valós fenntarthatóság irányában kutatunk, akkor a hosszú épület élettartam elérése lehet a cél, ennek érdekében pedig az említett pólusok összefonása, az együttes 'szép' értelmezése és értékelése szükséges.

2.4 EBERLE: A BUILDING AS A SUM OF TECHNICAL SUBSYSTEMS

Az előző felvetésnek fontos kiegészítése az épület szerkezetiségének kontextustól függő rétegzettségének vizsgálata. A környezeti források, a településképi eszközök, utcaképek, homlokzatok, tartószerkezetek, egyéb másodlagos épületszerkezetek mind fontos tényezők. Ezen szisztémák egy több száz évtől tíz évig kalibrálható skálán mozognak, élnek, ez alapján a súlypontok könnyen realizálhatók. Ezek alapján kimutatható, hogy a teret – közösségi tereket - képző épület struktúrák azok, melyek tervezendők, ezáltal időszakonként alakíthatók, és így képesek a társadalom számára minőséget, értéket, szépséget nyújtani. Fontos megkülönböztetni a belsőépítészet által képzett másodlagos – ideiglenes - belső szépséget, és az építészet által generált átfogó, összetett reakciókat.

3. REAKCIÓ AZ EGYETEMI GYAKORLATBAN

3.1 HANGSÚLY AZ OKTATÁSON

A téma élesedni látszik: a 2008-ban kezdődött építőipari válság elmélyülése mára a legkeresettebb, tehát a 2-5 éves tapasztalattal rendelkező építész munkaerő kivándorlását eredményezte. A napjainkban tapasztalható enyhe felívelés rögtön újabb nehézséghez vezetett: a műtermek és irodák a frissen végzett, tapasztalatlan munkaerőhöz kénytelenek nyúlni azokban a

projektekben is, ha belső struktúrájuk erősítéséhez egy tapasztaltabb kolléga lenne szükséges. A munkaerőpiac tapasztalati hiánnyal küszködik, így a különböző egyetemokról kikerülő fiatal építészek valós képzettsége igen aktuális téma a szakmában.

A tervezési kompetencia a hamari igények és arra még hamarabb elvárt vizuális válaszok korában szintén gyakran, és sokszor nem az alap építészeti értékek mentén kérdőjeleződik meg. Avagy, képesek-e a felgyorsult folyamatokra az egyetemi képzések megfelelő előkészítést tenni? A gyors válaszokhoz rendszerezés, átfogó kezelés, egyes részmunkák hangsúlyozása, kiemelése és prezentálása szükséges.

Oktatói vélemények szerint – itt kapcsolódva Eberle-hez - az emített szakadék csökkenthető, a valós építészeti értékek naprakész definiálásával, az oktatási tárgystruktúrák racionalizálásával, az egyes tárgyak – pl tervezés, hogy az általunk legkönnyebben befolyásolható szegmensnél maradjunk – valós társadalmi kérdésselvetéseinek tárgyalásával.

3.2 OKTATÁSI CÉLOK

A korábban említettek levezetéséből és értelmezéséből az építészeti kivételések; úgy mint „ hely, struktúra, héj, program, anyaghasználat” egységes egészként, de rétegeiben külön-külön elemzésekből levezetve kell hogy megjelenjenek, és indokoltá váljanak. Mindezekből kinyerhető az az alapos tudás, mely a valós fenntartható építészeti értékek 21. századi kommunikálásához – mintegy a média építészet és a sztárság ellensúlyozására - magabiztos kompetenciát ad. A gyakorlat során felgyűlő tapasztalatok által a hallgatók képesek lesznek komplex feladatok átlátására, egyidejű vagy ütemezett kezelésére, az aktuális szempontok súlyozására. Ehhez a kurzuson részenként taglalt, de logikai sorba fűzött feladatokon át vezet az út, a megismerés. A hallgatók ezeket az alappilléreket kell hogy megismerjék, kontextusban értelmezzék, és prezentálják. A koncentrált és rövid prezentáció napjainkban nélkülözhetetlen, feltétele az érthetőség, ehhez pedig hangsúlyt kell fektetni az előadásmódra, az eszközökre is.

Mi az építészek fő táplálék forrása? Szűkítve, mik azok az építész alapképzettségen felüli tényezők, szinte 'diszciplínák', amik mára egyre inkább beépülnek az építészeti – verbális, tervi, vizuális - önmegfogalmazásba? A skála szétterülhet, de az építészeti gyakorlatra vonatkoztatva talán az alábbiak szerint összegezhető, teljesség és lényegi sorrendiség nélkül: épületszerkezetek (valamint azon belül a tartószerkezetek is), műemléki beavatkozások, modellezés (és 3D), workshop-ok – tehát mindezek eszmecseréje, aktív kommunikáció, építészeti fotózás, tájépítészet, művészetek (irodalom, zene, festészet).

((Az egyes építészeti oktatási intézmények a fenti szétbontásból egyet-kettőt kiemelve határozzák meg fő profiljukat. Például a Győri Egyetem a workshopok, az együttműködés – műteremház - és a modellezés terén kifejezetten erős. Ez az öszkép a 2008-as épületátadással erősen összefügg (oktatás terei...), a fiatalodó oktatógárda pedig ezt a képet állandóan megújítja,

frissen tartja. Ezt mutatják a rendszeres programok, a Térkomp, vagy Cseh András új tárgyfelvetése (Tértan – Spatial Learning) is. Az ÉME Mesteriskola a két évnyi, posztgraduális ciklusában előszeretettel közelít a művészetek (zene, festészet, fotózás, irodalom) irányából: a kitekintés, befogadás önfelismeréshez, kifinomult önarcképhez vezet, mely az építészeti munkásságot hitében erősen támogatják. Segít hierarchizálni, segít rendszerezni, összegezni.))

Az egyes kifejezőmódok idő hiányában természetesen nem építhetők be az alapképzésbe, de az építészeti fotózás, videó készítés, modellezés, figuratív rajzi koncepció közlés joggal lehet elvárt már egy beépítési elemzés vagy koncepció terv szintjén is. Ezek a beépíthető előadásmódok egy adott kérdésfelvetés kapcsán (Eberle esetében pl. a valós fenntarthatóság) tágabb perspektívát, kommunikációs csatornákat nyithatnak meg.

4. ELEMZÉS: A KURZUS

Elterjedt jelenség a tervezési kurzusokon a feladatok túlzott tágkörűsége. Egy adott félév célorientált, de ez eltérő módokon is megjelenhet. Hasznosnak tartom a különbözőképp felépített kurzusok számba vételét, összehasonlítását. Továbbá meg kell jegyezni a gyakran vétett koncepcionális hibákat is, például: az egyes elvégzett feladatokra nincs meg az azonnali visszacsatolás hiánya; a diákok által felületesen elképzelt a szakmai gyakorlat; a szakmagyakorlás naprakész problémáinak hiányos és felületes megismerése; a többszintű gondolkodás kihívásai – mint a mindenkori 'generál'építész sajátja – nincsenek kielemezve; valamint kompetencia híján az oktatók és hallgatók közötti bizalmi viszony sok esetben hiányzik.

A BME tervezési tantárgyak (pl. közép2 és mh2) esetében az előírt formátumok inkább egyféle egyezményes megjelenítési kötelezmények, de egyenként nem tartalmaznak mélyebb kifejtéseket. A tárgy eredmény orientált, de az egyes tervezési fázisok a tapasztalat szerint összerosódnak, a tervezés szempontjai nem elég kifejtettek. A félév ráközelítő jellegű, léptékeket vált.

[ábrák az időtervről, követelményekről]

Eberle kurzusán az elvárt végeredmény az egyenként taglalt részfeladatok szummája, a részekből tevődik össze az egész. Az időben elnyújtottabb kurzus külön energiát fordít az egyes tervezési szempontok alapos körüljárására, dokumentálására, előadására. Az egyes elvégzett munkarészek nem váltanak léptéket, de azok alapossága és megjelenítése sokkal inkább teljeskörű.

[ábrák az időtervről, követelményekről]

... Az eberle kurzus módszerének részletesebb gyakorlati kifejtése ... (+ 1 fejezet, kb 1500-2000 karakter

// +++

2. félév, ami az 1. féléves szempontgyűjtés valamilyen keretbe foglalása

A párhuzam révén – célom egy jelenlegi gyakorlati óra (pl. Munkahelyek 2., vagy más, kapcsolódó gyakorlati órák) éves menetének a fentebb megfogalmazott diszciplínák, részegységek szerint történő értékelése, lehetséges beépülések keresése, összegzés, egy hatékonyabb tantárgy, interaktívabb folyamat felvázolása. Továbbá következhet egy 6-8 elemből álló gyakorlati célkitűzés, egyes részfeladatok fontossága, és a 'részből az egész' összeállításának menete. Avagy hogyan és mikor épülhetnek be a fő „bázispontok” – fotózás, aktív kommunikáció, irodalom, épületszerkezetek, modellezés, látvány, stb... .

((Amúgy lehet, hogy valami nagy táblázatot kéne kidolgozni, ami egy átgondolt – átfogalmazott gyakorlat logikai felépítésének megjelenítése lehetne.))

Irodalomjegyzék

MALLGRAVE Harry F. – HERRMANN Wolfgang, 1989: Translation - Gottfried Semper : The Four Elements of Architecture and Other Essays. Cambridge, UK

CSÁNYI Vilmos, 2015: Magyar Tudomány, 2002/6 762. o. : Az egyszemélyes csoportok és a globalizáció

EBERLE, Dietmar- SIMMENDINGER, Pia, 2010: Von der Stadt zum Haus, eine Entwurfslehre. Gta Verlag, ETH Zürich

POELKER, John, 2010: Perskins + Will Research Journal, 2010/02 56. o.: Students of today and tomorrow

Online irodalomjegyzék

Építészképzés küldetésnyilatkozata, TU Wien

<http://ar.tuwien.ac.at/en/studies/mission-statement/>

Célok

Féléves cél: szakirodalom elemzés és értékelés

Évvégi cél: beavatkozási lehetőségek, egyetemi gyakorlati struktúra felvázolása

Kapcsolódás

Kapcsolódási pontok más dla-s kutatással: az eltérő gyakorlati órákat tartó doktoranduszok releváns tapasztalatai, ezzel kapcsolatos hasonló kutatások.